

EMILY BRONTE – VIHARNI VRH

ROMANTIKA

Je upor zoper klasicizem in razsvetljenstvo, ki sta pisatelja omejevala s strogimi pravili in ker sta temeljila na razumu, kratila domišljijo. Romantika je preobrazba umetnosti in na osnovah romantike počiva vsa moderna literatura do današnjega časa. Romantiki razkrivajo čustveni svet, odklanjajo za vse čase veljavna življenjska merila, zanikajo stroga pravila o obliki in vsebini književnih zvrsti, živo se zanimajo za zgodovino, za slikovitosti starih časov, za daljne dežele.

Romantika ni več literatura učenjakov, to je izrazito meščanska umetnost. Literatura je namenjena širšemu sloju in med tem, ko je v klasicistični literaturi nastajala v nekaj jezikih, nastaja zdaj v mnogih, ker nekateri šele v tem času izoblikujejo svoj jezik.

Značilnosti romantike : v človeški usodi vidijo romantiki nasprotje med stvarnostjo in idealom. To nasprotje se jim zdi nepremostljivo in zato to neskladnost ali prenašajo in se z njo sprijaznijo ali pa iz stvarnosti beže v svet čustev in domišljije, zatekajo se v naravo, v pravljичnost, v fantastiko, v sanje, v čutno opajanje z izjemnimi pojavi. Za romantike je značilna negotovost in razdvojenost, ker se zavedajo, da je idealni svet nedosegljiv.

Hkrati pa so romantiki razvili popolnoma nove svobodne oblike in zvrsti: pesniški stil je v romantiki drznejši kot kdajkoli prej, pojavijo se bogate metafore, kajti jezik naj sega v srce. Besedni zaklad je zelo bogat, kajti jezik naj tudi vnema bralčevo fantazijo. Romantika se je razvijala v Nemčiji, Angliji, Franciji, Italiji in v slovanskih deželah Rusiji, Poljski, Češki in tudi pri nas.

ROMAN

Roman je prozno, leposlovno, epsko delo in je direktni naslednik epa, katerega razpad je povzročil. Za razliko od epa, ki je bil v verzih, je roman pisan v prozi. Poleg glavnega junaka vsebuje tudi množico stranskih oseb. Postane zrcalo obdobja, saj poleg družbene analize podaja tudi gospodarsko, kulturno podobo časa, v katerem je delo nastalo. Natančno opisuje kraj in naravo. Pisatelj tudi ni vezan: zgodbo lahko podaja kot osebni doživljaj, tujo zgodbo, lahko v obliki pisem ali dnevnika.

Roman je lahko analitičen ali sintetičen:

V analitičnem spoznamo najprej situacijo nastalo po daljšem razvoju, s katerim nas avtor seznanja postopoma.

V sintetičnem pa so dogodki zapisani zapovrstno, kot so se dogajali.

Današnja definicija romana: »Roman je umetniško leposlovno delo, ki v širšem obsegu problemsko rešuje pomembno življenjsko vprašanje.«

DRUŽINA BRONTĚ

Čudna in temna zgodba družine Brontë že vsaj sto let vznemirja domišljijo bralcev in vzpodbuja angleške, pa tudi druge literarne zgodovinarje k neprestano novim raziskavam in razlagam. Vsaj sto let, od leta 1846, ko so sestre stopile pred javnost s Poezijami Currerja, Elisa in Actona Bella in od takrat pa do današnjega dne zanimanje za usodo in ustvarjanje Brontjevih ni popustilo, temveč narašča.

Od kod so prišle, kako so živele te nenavadne sestre Brontë? Začeti je treba pri očetu Patricku Bruntyju, ki je leta 1802 prestopil prag imenitne univerze v Cambridgeu. Že od samega začetka se je Patrick Brunty močno razlikoval od študijskih kolegov – ne le da je bil starejši od večine, veliko resneje je obravnaval študijsko snov in imel veliko manj veselja do veseljačenja in športa. K temu načinu študija je zagotovo vplivalo dejstvo da je kot kmetiški fant, ki je prišel naravnost iz vasi in si je prislužil denar za študij sam. V Cambridge je prišel z odločnim namenom postati pastor. To si je štel v dolžnost, razen tega pa je čutil v sebi pisateljski poklic. Kmalu po prvi nastanitvi se je oženil. Tisti čas je že izdal svojo prvo zbirko, ki pa ni doživela uspeha, pesmi, Cottage Poems. Istočasno je spremenil svoje ime v Brontë.

Brontëjevi so se medtem preselili v osamljeno vasico Haworth sredi prostranih yorkshirskih močvirij, njihov dom pa je postalo mračno župnišče, tik pokopališkega zidu in samotne cerkve. V bližini ni bilo nobenih otrok, da bi se pastorjevi z njimi igrali. Tako so otroci razen očeta, zaprtega v študijsko sobo in vse bolj pojemajoče matere poznali le drug drugega in družbo mrtvih; pokopališče je bilo njihov otroški vrtec. Žena Mary Branwell je rodila pastorju v osmih letih šest otrok. Nato je izčrpana umrla. Njen mož se je za trenutek zbudil iz svojih sanjarij, zavedel se je, da mora dati sirotam novo mater. Toda zadal si je pretežko nalogo. Kamorkoli se je obrnil s snubitvijo, vsepovsod je bil odklonjen zaradi slovesa čudaškega pastorja in njegove samotne fare. Nato je v gospodinjstvo je prisilil neporočeno sestro svoje žene, in svoji najstarejši hčeri poslal v poceni šolo za »pastorske hčere«. Dobro leto pozneje pa sta jima še sledili Charlotte in Emily. Grozne razmere v tem vzgojnem zavodu so izpodkopali zdravje gojenk. Starejši hčeri pastorja Brontëja, sta mu na rokah umrli, toda zboleti je še morala Charlotte preden se je zavedel da življenje svojih hčera v tej šoli ni primerno. Tako so od šestih otrok ostali živi le še štirje. Sledila so leta razmeroma lepega življenja v Haworthu in vsi otroci soodraščali in njihovi značaji so se razvili : edini sin, Branwell je ostal genialen razvajen lepoteč, poskušal se je kot pesnik, slikar, celo kot domači učitelj; toda hkrati je vse globlje tonil v alkohol, mamila in razvrat, dokler ni v 31 letu umrl. Njegova smrt je zapustila sledove v delu vseh treh sestra. Charlotte, najstarejša, je bila izmed sester najbolj družabna. Zнала si je pridobiti zveste prijateljice in je imela možnost, odkloniti nekaj snubcev. Bila je tudi edina, ki ji je bil še za čas življenja namenjen pisateljski sloves – prodrla je z romanom Jane Eyre. Najmlajša, Anne, tiha, pobožna, plaha in rahlo odljudna je zapustila razen vrste nabožnih pesmi(ki jih, uglasbene, še dandanes pojejo v anglikanskih cerkvah) in dva romana. Umrla je maja leta 1849, pol leta za sestro Emily. Srednja, Emily, je bila v tej nenavadni družini najbolj nenavadna. V nasprotju s sestrama je bila visokorasla, vitka temnolaska z zelenimi očmi in tako neustrašnim duhom, da je kljub sočutni ljubezni do šibkejših vzbujala celo v svojih najbližjih spoštovanje, pomešano s strahom.

Emily se je rodila 30. julija 1818; izobrazba, ki jo je uživala je bila neznatna – leto ali dve v prej omenjeni šoli za pastorske hčere, pozneje nekaj mesecev v učnem zavodu, kjer ji je bila sestra Charlotte tedaj za učiteljico; že odrasla je nato s Charlotte odpotovala v Bruselj, kjer se je izpopolnila v francoščini. A ločitev od doma je bila zanjo pretežka žrtev, zato se je po dobrem letu vrnila na samotno župnišče. To je bilo tako vse – vse drugo znanje si je pridobila sama, iz knjig. In bila je najbistrejša, najbolj nadarjena v tej čudni, a nadarjeni družini.

Po vrnitvi iz Bruslja več ni zapustila doma. Teta je umrla, oče se je postaral in skoraj oslepel, brat Branwell se je vrnil domov kot človeška razvalina. Tako je Emily prostovoljno prevzela vse breme gospodinjstva in strežbe. A to breme je bilo zanje pretežko; zelo naglo je začelo

izpodkopavati njeno že načeto zdravje. Vendar odnehati ni hotela – tega ji ni dopustil njen ponosni značaj. Charlotte je njeno hiranje opisovala v pismih njenim prijateljicam, in je svojo sestro opisala kot osebo, kateri ni bil noben enak, močnejšo kot moški a preprostejšo kot otrok. Tako se je oslabeledo telo moralo brezpogojno uklanjati nepopustljivi volji. Bratova smrt jo je do kraja strla, čeprav na zunaj ni pokazala svojih čustev. Bila je ob njem do zadnjega in bila edina ki ga je lahko ukrotila. Umrła je pol leta po njegovi smrti, 19. decembra 1848 odklanjajoča vse medicinske pomoči za turbekolozo. Toda podobno kot junakoma Viharnega vrha, ji ljudska domišljija ni dovolila mirno spati. Še pozneje so videvali praznovorni kmetje »gospodično iz župnišča«, kako blodi skozi veter in vihar po haworthsikih množvirjih. Vsi Brontëjevi otroci so že od malih nog pisali - pisanje jim je bilo otroška igra. Začetek njihovega literarnega ustvarjanja je bila pravzaprav škakla 12 lesenih vojakov, ki jih je nekoč dobil Branwell v dar. Tako so si otroci začeli izmišljevati namišljene svetove. Najprej je nastala čudovita dežela Angria. O njej so ustvarjali vsi skupaj, a ko se je Charlotte leta 1831 odšla v šolo, sta se Emily in Anne od Angrie, naveličani razkošne in sijajne dežele, poslovili. Emily je iznašla novo deželo – Gondal. Mrko, megleno in z obširnimi barji – bolj podobno yorkshirski pokrajini - v pokrajini kateri so živeli. A Gondal je pri vsej zunanji revščini dežela orjaških strasti. V njej je Emily prebijala svoje dni, v svojih močvirjih je lahko sanjariła. Toda v nasprotju z Angrio, ki je bila otrokom skupna, jo je Emily bolj in bolj ljubosumno skrivala. Doraščajoča Charlotte se je od Angrie poslovila v svojem pisanju leta 1839; Emily pa se od Gondal ni poslovila nikoli. Literarni zgodovinarji sicer ugotavljajo, da bi lahko bilo to slovo v romanu Viharni vrh, ki ga je le za nekaj mesecev preživela. Medtem, ko so otroci pisali tako rekoč skupaj in kazali drug drugemu svoje izdelke, so dekleta svoja izdelke prikrivala. Zato je bil zraven očeta še edini priznan poet v družini Branwell. Nekega dne pa je Charlotte po naključju odkrila zvezek, poln verzov, napisanih z Emilyjino pisavo. Nora od navdušenja naj njenim pisanjem, je poiskala sestro. A Emily je bila jezna saj nikoli ni prenesla poseganja v svoj notranji svet. Charlotte je imela velike načrte do uspehov, in ko je tudi Anne, tretja izmed sester priznala da piše, so v troje izdale Poezije Currerja, Ellisa in Actona Bella, prikrivajajoč se pod moškimi psevdomini s svojimi začetnicami. Kritiki so šli mimo nje molčeče, a neuspeh ni vzel poguma sestram. Sklenile so, da bodo poskusile ponovno, tokrat s prozo – vsaka je napisala roman. Nastali so Charlottin Profesor, Annina Agnes Grey in Emilyjin Viharni vrh. Annin in Emilyjin romana sta izšla leta 1847 še vedno pod psevdonomima, s sramotnimi natiski. Charlottin Profesor pa je romal od založnika do založnikam, dokler se ni pri enem izmed njih ustavil. Tam sicer ni izšel, pač je založnik spoznal pisateljčin dar in jo vzpodbudil da je napisala novega – Jane Eyre. Ta ji je prinesel takojšno slavo in zaradi nje so ponatisnili še Agnes Grey in Viharni vrh, ki ju je trgovski založnik proglasil za zgodnejše delo istega avtorja. Ogorčena Charlotte je dokazovala da ni res, tako je stopila in anonimnosti in svet je izvedel za družino Brontëjevih.

Ko skušajo literarni zgodovinarji opredeliti književno zvrst, kateri pripada Viharni vrh sp v zadregi. Emily sama je delo poimenovala roman in zgrajeno je v celo nekoliko neokretni, že znani obliki »zgodbe v zgodbi«, ki se ji kdaj pa kdaj pridružuje še neokretnjša »zgodba v zgodbi v zgodbi«. Saj – Lockwood opisuje svoje bivanje na Viharnem vrhu, vključuje še zgodbo Nelly Dean in njena doživetja, občasno pa pisateljica vključi še pisma Catherine Linton. Tako dobimo razdeljeno, prepleteno in hkrati skrivnostno zgodbo. Kot vsa podobna dela je Emilyjino pisanje neenakomerno, zmedeno in nabuhlo.

VIHARNI VRH

Viharni vrh je strastna zgodba o ljubezni, močnejši od smrti, ki je postala klasika angleške književnosti, po kateri so nastale mnoge gledališke predstave, opere in bili posneti številni filmi. Osrednjima likoma Heatchliffa in Cathy, ki sta polna strasti, ki že skoraj presega erotiko, pisateljica postavlja nasproti tri predstavnike »resničnega sveta«. Najprej je tu najemnik Lockwood je predstavnik »zlate mladine«,površen, sebičen, prazen, živeč zgolj za užitke. Drugi je pobožen Joseph, mož ki je hinavec, nestrpnež in pravičnik tiste vrste, ki želi, da bi bog obvaroval strele njegovo streho in zadel sosednjo. In tretja je Nelly Dean, predstavnica naravne »zdrave pameti«, dobra ženska, ki jo lahko srečamo vsak dan v življenju, in ki je pravtako polna drobnih vsakdanjih laži, izdaj in pristranosti. Noben lik te ljubezni ne razume, vse tri so do nje negativno razpoložene, vsaka po svoje.

Zgodbo o nesmrtni ljubezni med glavnima junakoma in dogodkih na Viharnem vrhu nam pripoveduje prav Lockwood. In sicer opisuje zgodbo, ki mu jo pripoveduje hišnica Nelly Dean, ki je živela z dvema generacijama družine Lintonovih in Earnshowih.

Lockwood je gospod, ki je obiskal yorshirshka močvirja in ki želi postati najemnik Drozgove pristave, ki je last Heatchliffa. Ob obisku Viharnega vrha, ga je pritegnila lepota mlade Cathy, zato se je kljub neprijaznostim gostiteljem vračal nazaj. Zaradi neurja, ki je divjalo zunaj je bil Lockwood prisiljen preživeti noč na Viharnem vrhu. Nastanili so ga v sobi Cathrine Linton, kjer jo je v sanjah videl kot duha in ravno ta dogodek ga je pripravil do povpraševanja gospe Deanove, ki mu skozi roman razlaga vsi zgodovino teh dveh družin.

Premožna družina Earnshaw, je med seboj sprejela najdenčka Heatchliffa. Oče, ga je na našel na ulicah Liverpoola in ga pripeljal s seboj na Viharni vrh. Že na začetku pisateljica zamolči poreklo Heatchliffa, kasneje pa tudi ne pojasni izvira njegovega poznejšega bogastva. S tem, in z krajem dogajanja ki je na yorshirskih močvirjih, naredi vso zgodbo mračnejšo in skrivnostnejšo. Hindley Earnshaw je imel še dva otroka – Hindleya in Catherine. Oba sta najprej zavračala družbo Heatchiffa, a zaradi naklonjenosti njunega očeta sta ga morala sprejeti. Catherine in Heatchliff sta tako postala zelo dobra prijatelja, zaveznika in vse večja predrzneža. Po smrti očeta, je skrb nad družino prevzel nastarejši brat – Hindley, ki se je vrnil s kolidža in s seboj pripeljal ženo. Ta je ob porodu sina Haretona umrla. Hindley je lahko z vlogo novega očeta prevzel nadzorovanje nad družino. Izločil je Heatchliffa, kar je povzročilo še večjo navezanost mladih prijateljev. Cathy je zato postala še bolj predrzna, in vse manj ubogljiva. V tej družini, je še zraven služabnice in hišnice Nelly, živel pomočnik Joseph. Nelly je bila Cathyjina edina prijateljica, zato je tudi prva zvedela, da goji Cathy močna čustva do Heatchliffa, a ker je bil mlada gospodična zvišena, se je zavedala da z poroko z njim ne bo nič profitirala, zato se je poročila s Edgarjem Lintonom. Edgar je pripadal družini Linton, ki je živela na Drozgovi pristavi, par milj vstran od Viharnega vrha. Bil je ugleden, učen mladenič. S svojo sestro Issabel in Catherine so bili že od malih nog prijatelji. Ker je Cathy po značaju vihrava in nestanovita, je Heatchliffa užalila do te mere da je zapustil Viharni vrh. Cathy je to takoj obžalovala, a se je vseeno poročila z Lintonom in se preselila na Drozgovo pristavo. Edgarja je vzljubila in on je ljubil njo. Vendar v sreču je hrepna za Heatchliffom. Hindley, se je zapil, svojega sina je prepuščal Josephu in se vedno manj brigal za svoje premoženje. Po nekaj letni odsotnostni, se Heatchliff vrne, kot gospod in poln bogastva. Odloči se maščevati Cathrine. Vseli se nazaj na Viharni vrh k Hindleyu, kjer skupaj živita v razvratu. Kmalu Hindley zakocka svoje posestvo in tako lastnik Viharnega vrhu postane prav Heatchliff, ki je bil nekoč pregnan z Hindleyeve strani. Po svojem skrbno načrtovanem načrtu se poroči z Edgarjevo sestro, Issabel. Catherine ob porodu mlajše Catherine umre, kar Heatchliffa še močnejše stre. Edgar skrbno skrbi za svojo hči, čeprav ve za čustva njegove že pokojne žene. Issabel kmalu obžaluje svojo odločitev in pobegne od Heatchiffa. Prav tako rodi sina in ga imenuje za Lintona. Po nekaj letih umre, in sina prepusti

v skrb svojemu bratu. Mala Catherine svojega bratranca takoj vzljubi, zato ji je neizmerno težko, ko mora mali Linton odditi k svojemu očetu – na Viharni vrh.

The Brontë sisters (Anne, Emily and Charlotte, aged about 15, 17 and 19 respectively)

